

MICHAŁ ZAREMBA ▶▶

Uniwersytet Łódzki

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9525-9100>**Gospodarki azjatyckie – stan, perspektywy, problemy**[recenzja książki *Wybrane aspekty rozwoju gospodarczego Azji*]**Asian Economies – State, Prospects, Problems**[book review *Wybrane aspekty rozwoju gospodarczego Azji*]**Азиатские экономики – состояние, перспективы, проблемы**[рецензия книги *Wybrane aspekty rozwoju gospodarczego Azji*]

Książka jest publikacją zbiorową, prezentującą wyniki badań naukowych dotyczących szeroko pojętych procesów rozwojowych w Azji. Na jej zawartość, która jest udanym przykładem współpracy naukowców i badaczy z różnych ośrodków akademickich z całej Polski, składa się siedem opracowań. Praca została wydana przez Wydawnictwo Adam Marszałek w 2019 roku w Toruniu i liczy 180 stron.

Zgodnie z deklaracjami redaktorów praca ma na celu upowszechnienie wiedzy o procesach rozwoju gospodarczego w Azji i wzrastającym znaczeniu tego kontynentu we współczesnych międzynarodowych stosunkach gospodarczych. Cel jest jak najbardziej zasadny i istotny. W Polsce, mimo wzrastającej świadomości, wciąż często nie docenia się doniosłości i głębokości przemian gospodarczych, społecznych, politycznych czy cywilizacyjnych w Azji. Co ważne, nie dotyczy to tylko Chin, Japonii czy Korei Południowej, ale również szybko rozwijających się Indii czy państw Azji

Południowo-Wschodniej. Wszystkie te procesy są wielowymiarowe i złożone, a ich zrozumienie jest wyzwaniem nie tylko dla badaczy, ale również decydentów. Znaczenie Azji już teraz jest ogromne i zapewne będzie wzrastać w przyszłości. Z tego powodu recenzowana praca jest wyjątkowo cenna, gdyż stara się, przynajmniej częściowo, wypełnić tę lukę i przedstawić szerokiemu gronu odbiorców wybrane problemy rozwojowe Azji.

W pierwszym artykule autorstwa Ł. Kominka dokonywana jest analiza uwarunkowań i wyznaczników Nowego Jedwabnego Szlaku. Co ważne, autor stara się dokonać całościowej analizy, biorąc pod uwagę czynniki gospodarcze, polityczne, kulturowe i historyczne. Jest to bez wątpienia cel ambitny i na każdą z analizowanych grup czynników można by poświęcić oddzielne opracowanie. Warto w tym miejscu nadmienić, że nazwa używana dla całego projektu, tj. Nowy Szlak Jedwabny, jest pewnym skrótem myślowym – oficjalnie przyjęto nazwę Inicjatywy Pasa i Drogi, na którą składają się dwie części: pas lądowy oraz drogi morskie, odpowiednio Nowy Szlak Jedwabny oraz Morski Szlak Jedwabny XXI wieku.

Na początku autor dokonuje krótkiego rysu historycznego starego Szlaku Jedwabnego jako odniesienia do współczesnej chińskiej koncepcji. Stanowi to również przyczynek do rozważań nad historycznymi wyznacznikami współczesnego szlaku. Część ta jest poznawczo interesująca, choć, nawiasem mówiąc, w kontekście historycznym chyba poprawniej byłoby pisać o Szlakach Jedwabnych – nie była to jedna określona droga, a raczej sieć dróg łączących Wschód z Zachodem.

W kolejnej części autor przechodzi do analizy aspektów politycznych, gospodarczych i kulturowych. Bardzo ważne jest podkreślenie i uświadomienie czytelnikowi, że chiński projekt ma nie tylko aspekt gospodarczy, ale również polityczny i jest związany z dalszą emancypacją Państwa Środka i równie ważna jest współpraca nie tylko z Europą, ale także z innymi państwami azjatyckimi i Afryką. Rozważania podjęte w artykule kończą się na analizie aspektu kulturowego – część ta ma charakter bardzo ogólny i raczej odnosi do ogólnego przedstawienia chińskiego soft power, niż *stricte* do kulturowego aspektu Nowego Szlaku Jedwabnego.

Kolejny artykuł, autorstwa E. Cieślík, ma na celu ustalenie roli państw Grupy Wyszehradzkiej w globalnych łańcuchach wartości i identyfikacja powiązań produkcyjnych tych państw z Chinami. W celu realizacji celu autorka

formułuje dwa pytania badawcze: 1) czy państwa Grupy Wyszehradzkiej poprawiły swoją pozycję względem Chin w globalnych łańcuchach wartości oraz 2) czy te państwa coraz bardziej uzależniają się od chińskiej wartości dodanej po akcesji do UE.

Artykuł wyróżnia przede wszystkim wysoki poziom merytoryczny. Autorka rozpoczyna swoje rozważania od przeglądu literatury i rozważań nad znaczeniem globalnych łańcuchów wartości we współczesnej gospodarce światowej, rzetelnie przedstawia dotychczasowy stan badań w tym zakresie oraz przyjętą metodologię. Następnie przechodzi do omawiania uzyskanych wyników. Całość pracy jest wzbogacona wieloma wykresami i tabelami ilustrującymi wywód. Uzyskane przez autorkę wyniki powodują, że jej praca jest jedną z najciekawszych w recenzowanej pracy. Rosnące znaczenie i wpływ Chin na powiązania produkcyjne w państwach Grupy Wyszehradzkiej są faktem, przy czym wraz z gwałtownym rozwojem Państwa Środka pogarsza się pozycja tych krajów w globalnych łańcuchach wartości względem Chin. W efekcie stosunki między państwami Grupy Wyszehradzkiej a Chinami stają się coraz bardziej niekorzystne na korzyść Chin i nic nie wskazuje, by ta tendencja miała się odwrócić.

Praca R. Jakimowicza skupia się na przedstawieniu gospodarczych wyzwań i zagrożeń w stosunkach japońsko-chińskich w XX wieku. Temat ten jest wyjątkowo ważny zarówno ze względu na potęgę gospodarczą obu państw, jak i ich znaczenie w szeroko pojętych stosunkach międzynarodowych. Autor dzieli artykuł na trzy zasadnicze części. W pierwszej analizuje obustronne stosunki handlowe, ilustrując wywód stosownymi danymi źródłowymi. Japonia nie tylko utraciła status drugiej gospodarki świata na rzecz Chin, ale również od początku XXI wieku wykazuje trwały deficyt w handlu z Państwem Środka. Kolejno autor zajmuje się kwestią inwestycji japońskich w Chinach. Interesujące jest, że japońskie inwestycje nie tylko pomogły Chinom, będąc jednym z motorów ich gwałtownego rozwoju, ale również umożliwiły ekspansję przedsiębiorstw z Państwa Środka na rynki zagraniczne dzięki transferom technologii.

Ostatnia część opracowania poświęcona jest kwestii japońskiej pomocy rozwojowej. Podniesienie tej kwestii jest wyjątkowo ważne ze względu na toczące się dyskusje o roli pomocy rozwojowej i zasadności jej dalszego funkcjonowania w obecnej postaci. Dotyka to zasadniczej kwestii – dlaczego

pomoc rozwojowa wypełniła swoją rolę w Chinach, natomiast nie spełniła pokładanych w niej nadziei w Afryce, do której były i są kierowane ogromne strumienie pomocowe. Ta część artykułu stanowi głos i przyczynek w dyskusji nad rolą pomocy rozwojowej we współczesnej gospodarce światowej oraz warunkami, które muszą być spełnione, by była ona efektywna.

Artykuł M. Gębskiej poświęcony jest chińskim inwestycjom bezpośrednim w Europie i Polsce. W pierwszej części autorka bardzo rzetelnie przedstawia dynamikę chińskich inwestycji w UE, główne gałęzie, w których są one dokonywane oraz rozmieszczenie geograficzne inwestycji. Ta część jest bogato ilustrowana wieloma wykresami i tabelami, co uaktrakcyjnia wywód.

W kolejnej części zostały pokrótce przedstawione działania UE w sprawie kontroli inwestycji bezpośrednich na swoim terytorium. Analiza ma charakter instytucjonalno-prawny i trochę szkoda, że autorka nie odniosła się do kwestii czy i jakie skutki odniosły te działania, w szczególności w odniesieniu do inwestycji chińskich. W dalszej kolejności autorka zebrała i przedstawiła inwestycje Chin w Polsce. Przedstawione dane, interesujące poznawczo, mogłyby być wzbogacone analizą porównawczą inwestycji chińskich z inwestycjami z innych krajów czy też zbadaniem ich dynamiki na przestrzeni lat w odniesieniu do inwestycji ogółem.

Autorka sygnalizuje wpływ inwestycji chińskich na bezpieczeństwo państwa. Jest to kwestia ważna i coraz częściej mówi się o ich pozagospodarczym znaczeniu dla Pekinu. Najbardziej znana jest tu sprawa chińskiego producenta elektroniki Huawei, którego już w 2012 roku USA, Kanada i Australia uznały za zagrożenie dla cyberbezpieczeństwa.

Kolejny artykuł, autorstwa L. Kosteckiej-Tomaszewskiej, bada relację między handlem zagranicznym a bezpieczeństwem państwa przez pryzmat doświadczeń chińskich. Autorka za cel stawia identyfikację zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań bezpieczeństwa ekonomicznego Chin oraz analizę statystyk handlu zagranicznego Chin w kontekście rozwoju gospodarczego.

W pierwszej części pracy autorka pochyla się na istotą bezpieczeństwa ekonomicznego i jego uwarunkowaniami. Jedną z największych zalet i wartością tej części jest przeprowadzona analiza SWOT gospodarki chińskiej. Kolejna część jest szczegółową prezentacją trendów w chińskim handlu zagranicznym – są tu zaprezentowane dane dotyczące wartości eksportu,

importu, ich relacji do PKB, największych partnerów handlowych Chin oraz strukturę towarową eksportu i importu. Autorka słusznie zauważa, że choć jeszcze kilka lat temu Chiny były głównie kojarzone z produkcji dóbr niezaawansowanych technologicznie, to obecnie stają się one wiodącym producentem innowacyjnych produktów. Potwierdzają to prezentowane dane o rosnącym udziale krajowej wartości dodanej w eksporcie.

W ostatniej części pracy autorka dokonuje analizy roli handlu zagranicznego w gospodarce chińskiej. Część ta jest ważna i interesująca poznawczo, będąc głosem w dyskusji o roli handlu zagranicznego w rozwoju państw rozwijających się. W odniesieniu do kwestii bezpieczeństwa ekonomicznego autorka formułuje konkluzję, że to, co przez lata było chińskim atutem, tj. konkurencyjność kosztowa, staje się powoli problemem i może uniemożliwić Chinom dołączenie do grona państw najwyżej rozwiniętych.

Kolejny artykuł, autorstwa K. Kościelniaka, zarysowuje polsko-wietnamskie stosunki bilateralne i współpracę gospodarczą obu państw w latach 1950–2018. Praca ta ma ogromny walor informacyjny i poznawczy. Autor opiera się na analizie instytucjonalno-prawnej oraz przedstawia pokrótce dynamikę oraz strukturę wzajemnych obrotów handlowych. Praca ma wielką wagę, gdyż wciąż prace dotyczące samego Wietnamu są nieczęste. Jest to o tyle paradoksalne, iż kraj ten jest nie tylko jednym z ważniejszych partnerów handlowych Polski w Azji, ale również ze względu na fakt istnienia i funkcjonowania sporej mniejszości wietnamskiej.

Ostatnia praca została przygotowana przez N. Obarę i dotyczy ekonomiczno-politycznych konsekwencji zerwania porozumienia nuklearnego JCPOA z Iranem w 2018 roku. Artykuł ten w interesujący sposób przedstawia dwa zjawiska: polityzacji gospodarki oraz ekonomizacji polityki, a w tym przypadku – zacierania się różnic między gospodarczymi i politycznymi stosunkami międzynarodowymi. Podobnie jak poprzednia praca, ten artykuł ma również ogromne walory informacyjne i poznawcze. Jest to tym istotniejsze, że rzadko w Polsce podejmuje się temat gospodarki irańskiej – kraju ludnego, posiadającego bogate złoża ropy naftowej i gazu ziemnego, a przy tym niebezpiecznie przejawiającego ambicje mocarstwowe.

Podsumowując, opracowania zawarte w publikacji cechują się wysokimi walorami analitycznymi i informacyjnymi. Zgodnie z tytułem książki

otrzymaliśmy przegląd wybranych zagadnień gospodarczych państw azjatyckich. Lektura jest interesująca i może stanowić inspirację do dalszych badań nad Azją, w szczególności w gospodarczym wymiarze.

DR MICHAŁ ZAREMBA

Instytut Ekonomii
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki
ul. Rewolucji 1905 r. 41/43, 90-214 Łódź
michal.zaremba@uni.lodz.pl

Bibliografia

Marszałek-Kawa, J., Zariczny, P. (red.). (2019). *Wybrane aspekty rozwoju gospodarczego w Azji*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.